

Her ne vakit gurbete gitsem ve özlemle yeniden İstanbul'a dönsem, içimden hep Hacı Bayram dilinden şu mısralar geçer. "Nâgehân bir şâra vardum / Ol şârı yapıldır gördüm / Ben dahi bile yapıldum / Taş u toprak âresinde". Bu şehir insanı tam da kalbinden yakalıyor galiba, mekân ruhumuza şekil veriyor. Şu İstanbul'da benimle aynı duyguyu paylaşan kaç milyon insan yaşadığını kim bilir. Söz gelimi Busbecq daha XVI. yüzyılda "İstanbul Allah'ın

özenerek yarattığı bir şehir. Öyle bir mevkide kurulmuş ki, bundan daha güzel, daha uygun bir yer düşünülemez." derken acaba bu şehirden nasıl ayrılıp gitti?!.. Çünkü zannederim bu şehre bakarken bir imparatorluk görmüş, o heybetle seyretmiş olmalı. Tıpkı şimdi bizim bakarken gördüğümüz gibi.

Boğaziçi Köprüsü'nden her geçişte iki yana bakar ve iç geçirerek "Allah'ım inşallah bu şehre hiç nazar değmesin!" diye yakarırım. Geçen yüzyılda Alphonse de Lamartine bir dostuna yazdığı mektubunda "Dünyaya yalnız bir kere bakmak zorundaysan sadece İstanbul'a bak!" diyor. Onu anlayabiliyorum. Avrupa ile Asya arasında bir sınır gibi çizilen lacivert yolda birkaç dakikalık seyir bile bu şehrin ruhunu anlamanıza yeter çünkü. Şehir olma ruhu buradan hiç kaybolmasın diye İstanbul'dan "kent" diye bahsedenlere hep muğber olmam da bu yüzden.

İstanbul'un fethini takip eden günlerde Aynî mahlaslı bir şair "Şehr-i a'zam kim binası gerçi mâ u tîndedir / Ya onun üstündedir cennet yahut altındadır / Bu haber kim söylenir hem zahir ü batındadır / Revnakı bu kâinatın şehr-i Kostantin'dedir (Bu ulu şehrin temeli -tıpkı insan gibi- su ile çamurdan yoğrulmuş. Cennet olsa olsa onun ya altındadır, ya üstünde... Herkesin gizli, açık, dilden dile söylediği bir gerçektir ki bu cihanın en güzel yeri İstanbul şehridir)" buyurmuş. Aynı duyguyu bu sefer bir yabancı, Napolyon, tam dört yüz yıl sonra "Dünya eğer tek bir devlet olsaydı, başşehri İstanbul olurdu." şeklinde dillendirmiştir. Öte yandan XVIII. yüzyılın şen şakrak şairi Nedim "Bu şehr-i Sitanbul ki bî-misl ü bahâdır / Bir sengîne yekpâre Acem mülkü fedâdır (Bu İstanbul şehri eşi benzeri olmayan bir şehirdir; öyle ki, bütün yabancı ülkeleri toplasanız onun bir tek taşı etmez.)" dedikten sonra "Kâlâ-yı maarif satılır sûklarında / Bâzâr-ı hüner ma'den-i ilm ü ulemâdır (Çarşılarında bilgelik kumaşı satılır, hüner pazarı kurulur... Toprağı ilim ve ulema ocağıdır)" buyurur. Sonra dayanamaz, "Bir gevher-i yekpâre iki bahr arasında / Hurşîd-i cihântâb ile tartılsa sezâdır (İki denizin arasında bir inci ki, terazinin bir kefesine bu inciye, diğerine güneşi koysanız layıktır)" diye haykırır. Bugün elimizde ne Nedim kadar bu şehri seven İstanbullular kaldı, ne de marifet çarşılarında bilgelik kumaşının satıldığı o İstanbul. Peki ama Nedim eğer İstanbul'un bu halini görseydi hangi teşbihleri yapar, neler söylerdi? Hâlâ eski fikrinde olur muydu? Zannetmiyorum. Ama yine de övecek ve sevecek çok yerini bulurdu. Söz gelimi eğer Boğaziçi Köprüsü'nü ve Fatih Sultan Mehmet Köprüsü'nü akşam kızılığında görseydi, bir yanda beyaz, diğer yanda kırmızı ışıklar ile inci ve yakutu yan yana dizdiği gerdanlıklardan başlayıp herhalde yüzük kaşına, iki kıtanın kulağındaki küpeye ve daha kim bilir hangi mücevherlere benzetirdi. Işıl ışıl bir fanusa alınmış gibi duran Boğaziçi'nin gece manzaralarını nasıl yıldız yıldız tanımlardı kim bilir?!..

Bugün artık Nedim devrindeki gibi bir İstanbul'umuzun olmayacağı aşikâr; ama hiç olmazsa bu İstanbul'un güzelliklerini dile getirecek bir Nedim'imiz olsaydı. Çünkü o bizim her çağda "Aziz İstanbul"umuzdur. Ne yapsak, ne etsek onsuz olamayız. Hatta gittiğimiz her yere onu içimizde götürürüz. Ümit Yaşar'ın dediği gibi: "İnsan bir kere sevmeye görsün, anladım / Nereye gidersen

git, orada İstanbul"

ŞEHİR VE KÜLTÜR: İSTANBUL

Keşke her şehrin bu isimde bir kitabı olsa: Şehir ve Kültür: Ankara, Şehir ve Kültür: Erzurum, Şehir ve Kültür: Uşak... O şehir hakkında eli kalem tutanlar yazılar yazsalar. Bu yazılar o şehre ilişkin tarih olsa, estetik olsa, edebiyat olsa, mimari olsa, sanat olsa, sosyoloji olsa, turizm olsa, yemek olsa, ticaret olsa, olsa... olsa... Sonra da bu kitaplar o şehrin okullarındaki öğrencilere ücretsiz dağıtılsa, okutulsa, üniversitelerinde ders olarak işlense. Kuşaklar da böylece yaşadıkları mekânların farkına varsalar. Farkına varsalar da kimliklerindeki hamurun tuzunu keşfetseler. İstanbul'daki kırkı aşkın üniversitede ders kitabı olarak okutulmak üzere hazırlanan "Şehir ve Kültür: İstanbul", bütün bunları iki kapak arasında toplayan seçkin bir çalışma. Emeği geçen herkese teşekkür gerekiyor. Bilhassa Ahmet Emre Bilgili'ye...

İSKENDER PALA - ZAMAN

i.pala@zaman.com.tr